

УДК 657

Козаченко Дарія

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ОБЛІК ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Kozachenko Daria

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

PERSONAL INCOME TAX ACCOUNTING

Одним із центральних прямих загальнодержавних податків в Україні є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який стягується з доходів, отриманих фізичними особами, як на території держави, так і за її межами. Цей податок виступає не тільки джерелом наповнення бюджету держави, а й регулює соціально-економічні процеси всередині держави, здійснюючи вплив на розміри та структуру доходів населення, активність платників на інвестиційному ринку, процеси накопичення капіталу, визначаючи обсяги попиту і сукупного споживання та інші фактори розвитку суспільства. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – це прямий податок, який стягується з різних видів доходів громадян, зокрема заробітної плати, доходів від підприємницької діяльності, дивідендів та інших виплат. В Україні базова ставка ПДФО становить 18%. Формула податку на доходи фізичних осіб виглядає так:

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП} - \text{ПСП}) * 18\%$$

де, ЗП-заробітна плата; ПСП-податкова соціальна пільга.

Правове регулювання порядку обліку податку з доходів фізичних осіб визначено насамперед Податковим кодексом України, який встановлює основні принципи його справляння. Законодавство регламентує коло платників, об'єкти оподаткування, ставки податку, порядок надання податкових соціальних пільг, а також визначає функції податкових агентів. Саме податкові агенти – здебільшого юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють нарахування і виплату доходів фізичним особам – несуть відповідальність за утримання ПДФО із таких доходів і перерахування його до бюджету. Система оподаткування доходів фізичних осіб повинна будуватися на таких принципах: принцип ефективності, який визначається регулюючою та стимулюючою функціями; принцип соціальної справедливості, який передбачає урівноваження всіх соціальних груп населення щодо оподаткування та прогресивну систему оподаткування; принципи обов'язковості та рівномірності, які забезпечують виконання фіскальної функції; принцип рівності, який передбачає однакові обов'язки і відповідальність перед бюджетом для всіх платників податку; принцип корисності, згідно з яким стягнені з населення через податкову систему кошти повинні повернутися до них у формі соціальних благ; принцип економічної обґрунтованості, який передбачає, що розміри податку повинні відповідати рівню економічного розвитку держави та її фінансовому стану; принцип недопущення подвійного оподаткування одного і того ж об'єкта оподаткування.

Організація бухгалтерського обліку податку з доходів фізичних осіб передбачає своєчасне й точне відображення операцій із нарахування, утримання та сплати податку. У системі бухгалтерського обліку ці процеси відображаються на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами», зокрема на субрахунках, призначених для обліку розрахунків із бюджетом за ПДФО. Облік ПДФО передбачає кілька основних етапів. По-перше, нарахування податку, яке полягає у визначенні суми доходу, що підлягає оподаткуванню, та розрахунку відповідних платежів. По-друге, утримання та сплата податку, що здійснюється податковими агентами, зокрема роботодавцями, які

зобов'язані утримувати ПДФО із заробітної плати працівників і перераховувати його до бюджету. Нарешті, ведення обліку та складання звітності, що включає ведення документації про нарахування та сплату податку, заповнення відповідних декларацій та їх подання до податкових органів. Головною перевагою ПДФО над іншими видами податків є соціальна справедливість, оскільки за допомогою прогресивних ставок і пільг в оподаткуванні можна зменшити податковий тягар для малозабезпечених верств населення і посилити для осіб з високими доходами. Проте з фіскальної позиції він є нестабільним джерелом формування доходів бюджету, оскільки циклічні коливання економіки істотно впливають на базу оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Попри досить чітке нормативне регулювання, на практиці облік ПДФО супроводжується низкою проблем. До найпоширеніших належать труднощі в застосуванні податкових пільг, складність обліку при нарахуванні різних видів доходів (зокрема, не грошових), а також часті зміни у податковому законодавстві, що створюють додаткове навантаження на бухгалтерські служби. Для підвищення ефективності обліку ПДФО доцільно впроваджувати сучасні інформаційні системи, автоматизовані засоби обліку та звітності, а також забезпечити стабільність і прозорість податкової політики. З метою вдосконалення обліку податку з доходів фізичних осіб доцільно впроваджувати автоматизовані системи обліку та звітності, інтегровані з електронним кабінетом платника податків. Такі рішення сприяють зниженню кількості помилок, скороченню трудових витрат і пришвидшенню обробки даних. Крім того, важливим аспектом залишається підвищення податкової культури серед платників податків, проведення навчання бухгалтерів та роз'яснювальної роботи з боку податкових органів. Враховуючи зміни, що відбувалися у податковому законодавстві протягом незалежності України, впевнено можна сказати, що цей прямий податок займає провідну роль в обліковій системі кожного суб'єкта господарювання.

Таким чином, облік податку з доходів фізичних осіб є комплексним процесом, що поєднує правове регулювання, організаційно-облікові процедури, податкову звітність і взаємодію з контролюючими органами. Від його ефективності залежить не лише наповнення бюджету, а й загальний стан фінансової дисципліни в країні. Удосконалення механізмів обліку ПДФО, підвищення прозорості та автоматизація облікових процесів мають стати пріоритетом у розвитку податкової політики України.

Список використаних джерел:

1. Корольок Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506> (дата звернення 06.05.2025)
2. Співак С.М., Корольок Т.М., Дерейчук О.П. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств. Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116–121.
3. Облік податку на доходи фізичних осіб: історичний аспект та сьогодення. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/186.pdf> (дата звернення 06.05.2025)
4. Облік і контроль оподаткування доходів фізичних осіб. URL : <https://surl.li/ybudrh> (дата звернення 06.05.2025)
5. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32610594.pdf> (дата звернення 06.05.2025)
6. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 06.05.2025)